

SERGI

İstanbulArtNews

| 34

Ocak, 2017 Sayı: 38

Bir sergi, iki eleştiri

Evren Ero'l'un Bozlu Art Project-Nişantaşı'nda 21 Ocak'a kadar sürecek yeni sergisi "Aklın Yarat(t)ıkları" başlığını taşıyor. Sergiyi, hem Francisco Goya'nın "Aklın Uykusu Canavarlar Yaratır" isimli gravürüne kavramsal bir gönderme yapan basın bültenini göz önüne alarak hem de bağımsız olarak iki ayrı incelemeye tabi tuttuk.

Evren Ero'l, "Aklın yarat(t)ıkları no 2", polyester, ahşap, 135x85x4cm, 2016

OKTAYORHUN
oktayorhun.c@gmail.com

Evren Ero'l'un Bozlu Art Project-Nişantaşı'nda 21 Ocak'a kadar sürecek sergisi "Aklın Yarat(t)ıkları" başlığını taşıyor. Basın bülteninde serginin Francisco Goya'nın "Aklın Uykusu Canavarlar Yaratır" isimli gravürüne kavramsal bir gönderme yapıldığı, bir bütün olarak ise izleyiciyi hayal kurmaya ve düşünmeye çağırıldığı yazıyor. "Aklın Yarat(t)ıkları", bu tip metin ve çağrılarla tartışmaya açmak için vesile olabilir, dahası izleyici ve sanatçıyı beraber gözetmek için bu tartışmaya mecburuz da.

Türkiye'de, sanatçı ve galerilerin izlerinde, belki de dünyanı geri kalama kıyasla daha fazla, bir çeşit meslek odası baskısı bulunuyor; üstelik böylece bir 'oda'nın' gerekçe var olmasına karşın, Meslek odaları, bir çeşit planlı-ulusal-kalkınmacılık döneminin, statüsüne büyük ölçüde sosyal-demokratik

kurumları olarak varlık kazanmışlardır ve aslında yapıları gereği neo-liberal iktisatla uyumlu olmayan bir direnç noktası olarak anlaşırlar. Ne var ki bu direnç kendi içinde oldukça yoğun bir çelişki barındırır. Varsayalım ve kuramsız mesleki saygınlık ile mesleğin yapısı gereği ticari oluşu, yani kâr ve kazanç beklentisi arasındaki gerilim işte bu çelişkinin kaynağıdır. Bunun günümüz için mimarlık pratiği belki de en iyi şekilde örnekler. Mesleğin ilgili oda ve kurumlarının anlatısı içinde saygın, direngen ve her daim anlamlı işler çıkararak/çıkarması gereken mimarlar, aslında kentsel talanda oymadıkları rol açısından çoğu zaman görünmez kalmırlar.

Kavramlar, pratikler, kurumlar sistemi
Oysa tekil sanat pratiklerinin belki de en büyük şansı kendisine için bir şekilde toplumsal fayda üretmek zorunda olmalarıdır. Sahiden de sanat ürününü, bu faydaya ilişkin bir söylemin,

ideolojinin ya da düşüncenin hatta bir hissin taşıyıcısı olma durumunda hiç mi hiç değildir. Kuşkusuz sanatçı ya da sanatçıları temsil eden aracı kurum ya da kolektifler böylece bir gayeyi benimseyebilir.

Ama aksi durum kendi başına olumsuz bir eleştiriyi beraberinde getirmez, getirmemelidir. Dahası "kavramlar, pratikler ve kurumlar sistemi" olarak güncel sanat ortamının böyle bir zorunluluğu olmaması gibi, mevcut ve egemen toplumsal-iktisadi görünümün gereği böyle bir işleyiş de bulunmaz. Bu noktada başka bir çelişki daha gündeme gelir: O halde sanatçı ve galeriler neden böylece büyük derileri, tasaları, düşünceleri ve idealleri biz izleyicilere ulaştırıyormuş edasına bürünürler?

Dahası buna kendileri gerçekten inanıyorlar mı? Bu mecburiyet hissi nereden kaynaklanır?
Şu noktada iyi ilgilenirseniz, bu hususun -işini iyi yapmak isteyen- sanat yayıncısının ve eleştirmenlerinin işini

oldukça zorlaştıran bir etmen olduğunu. Bir parantez açıp belirtelim "işini iyi yapmak isteyen" vurgusu, birçok sanat mecrasının basın bültenlerini/sergi metinlerini kopyalayıp yapıştırılmaktan ibaret olan yayıncılık anlayışına bir eleştiri barındırıyor. İyi zorlaştıran, çünkü değerlendirmeler sanatçıların işlerini irdeledikleri kadar, bu yüklü sergi metinlerini de içermek durumunda. Daha doğru bir ifadeyle sergileri, bu metinlerle snamak durumunda kalıyoruz, tıpkı diğer sanat izleyicileri gibi... Bu yanlış galerilerin, sanatçılara çoğu zaman -kasa vadede değil- ama tarihsel bağlamda, istemeden de olsa, bir çeşit költüklük yapıldığını dile getirmek gerekiyor.

Çünkü sergi metinlerinden hareket ettiğimizde -eğer eleştirinin onaylamak dışında bir işlevi varsa- sanatçı ve işler aslında belki de hiç hak etmedikleri olumsuz değerlendirmelerle ele alınmak durumunda kalıyor.

Şimdi ne dediğimizi daha iyi anlatmak için Evren Ero'l'un sergisini işi şeklinde de kısaca değerlendirelim. İki sanki ne serginin bir başlığı, ne de bir metni varmış gibi, diğer bu başlık ve metin dahilinde. Üstelik iki eleştiride de sanatçının bu sergisine ilgili söylediklerini (<https://youtu.be/c8sKJfOXg>) çekimmeden -ama bu sözlerin metne geçip geçmediğini yani sanatçının videosunda söylediklerinin sergi metni içinde sabitlenip sabitlenmediği de gözterek- referans alacağız. Sergi metni, mevcut durumla eserlerin göstergeleri ve anlamları üzerinde nasıl bir basın yapıyor, onların algılanması ne şekilde değişiyor ve eleştirmen açısından vurguları nasıl kaydırıyor, bakalım...

Yumuşak bir hacim

İlk olarak serginin bir başlığı ve metni olmasaydı yazılabilecek eleştiriyi kaleme alalım.

Evren Ero'l sergisi, sanatçının geçen yıl aynı galeride yer alan kişisel sergisinden anımsadığımız form anlayışını bizlere bir kez daha ulaştırıyor. Polyester üzerine aktarılmış boyalı ahşap bulguların bir eserler, yumuşak bir hacim algısının bulunduğu mekan içerisinde kendini ayırtan öğeler olarak dikkat çekiyor. Çoğunlukla tıpkı formaların içinde hareket kazanan ya da kendini ondan dışarı çıkaran çeşitli öğeler serginin belirleyici öğelerini oluşturuyor. Bu öğeler izleyicinin imgelemine bağlı olarak farklı anlamlara bürünebilir. Yine de malzemeler aras tezatlık, yani polyester gibi sentetik bir malzeme ile ahşabın doğallığı arasındaki çarpışık ilişki, kurtulan öğe açısından her zaman doğal/işel bir feralıyama imleniyor. Bu yanlış izleyicinin, eserlerle karşılaştığında, onları galeri mekânında ya da kendi koleksiyonunda deneyimlediğinde alacağı his iç açıca, hatta gözüyleştirici olacaktır.

Sergide bunun istisnası da mevcut: "No: 3" adlı, tanıdık kimi imajları (sakı çiçeği ile balta ve kan) birbirine tekinisi bir ilişki için sokan çalgına. Bu çalgının diğerlerinden farklı olarak sadece tek bir malzemeyle hazırlandığına (ahşap) dikkat etmek gerek. Sergi bütünlüğünden ayrılan bu çalgının bize söylediği şey ne olabilir? Ero'l, sergi ile ilgili videoda kendi sözleriyle toplumsal-tarihsel tanıklığın hüznünü aktarıyor. Goya'nın gravürlerine ve Roberto Benigni'nin "Hayat Güzel" (1999) filmine sirtını dayaması, onlar-

dan kendince umut devşirmesi belki de bu yüzden. Ama aynı nedenden bu iki tarihsel referansın tanık olduğu açıları da bize aktarmakta. Belki de "No: 3" bu tanıklığın sergideki karşılığı.

Sonuç olarak, Evren Ero'l, güçlü form anlayışı ve incelikli mesajının sonuçlarını bu sergide bize aktarmayı başarıyor; kendi duygularını eserlerine yansıtıyor. Üstelik izleyiciyi bu formu dilediği gibi yorumlamaya bırakacak kadar da kendine güvenmiş. Hak vermek ve takdir etmek mecburiyetindeyiz.

Tarihsel referans

Peki bir de sergide başlığı ve metninin baskacak olursak... Ortaya şöyle bir metin çıkıyor:
Evren Ero'l sergisi "Aklın Yarat(t)ıkları" başlığını taşıyor. Geçen yıl "Kırmızı Çizgi" sergisinde yer alan serinin ne dediyse devamı niteliği taşıyan heykeller galeri mekânında biz karşılıyoruz. Bunun sanatçının form anlayışının ve üslup söylemlerinin bir yansıması olduğunu söyleyebiliriz.

Oysa iki sergi birbirinden bambaşka kavramsal dayanaklarla kurgulanmışlar. "Kırmızı Çizgi" için sergi metninde "Anlamlı diliz, varlığını adız kaldığı yere, sesin almasına yakın duruyor. Evren Ero'l'un "varlık üzerine düşünün formaları" bir yapı içinde yankılanan ses gibi" deniyordu. Oysa şimdi "toplumlar arası bölünmeler", "sevgi ve şiddetin kaynağından" ve hatta "teslimiyet ve direnme kavramları" üzerinden hareket edilmiş; tabii bir de olmazsa olmaz "yabancılaşma"dan...

Üstelik serginin tarihsel bir referansı da var: Francisco Goya'nın "Los Caprichos" un 43 numarası: "Aklın uykusu canavarlar yaratır". Yaratıyor da! Reklam sloganı açısından birer sözcük oyunu, Türkiye hakaret olmasının yanında tarihsel referansını da anlamamız gerekiyor. Multitevan olduğu gibi formun da bir siyaseti olduğu ise hiç mi hiç anlaşılmaması. Ero'l, Goya'nın (dönemine belki de Honoré Daumier ile birliktir) tarihsel referanslara başvurmaksızın güncel olaylara tanıklık ederken onları sanatsal pratiklerle tercime eden ve nihayet modernliğini bir çeşit öncüsü olarak da görebileceğimize zıttımsız, damatik eleştirisi olsa olsa bir hülyaya çevirmiş, bu yanlış altüst etmiş. Yabancılaşma, toplumsal bölünme ve elbette direnme ilgili de söylenecek çok şey var, ne var ki, buna yerimiz yok. "Estetik meseleler, daima politik meselelerdir" diyen Peter Weiss'i anımsatmakla yetinelim ve ele aldığımız konu dahilinde formu ile uğraşma zahmetine katılmayan bu serginin Goya'nın kimi gravürlerinde yer alan kabullardan biri olacağını dile getirecek eleştirmemiz bitirelim.

Buradaki niyetim kimseyi incitemek değil; hatta dikkatli okur, sanatçıyı gördüğünü, onun işini kendi başlarına-aslında gayet beğendiğini fark edecektir. Zaten iki sergi metninde de yer alan ama her nedense galeryeye yetmediği düşünülen "değişim, dönüşüm, karşıtık, ret ve kabul bağlamı" Evren Ero'l'u anlamak için kafi. Nedense bu kadar sarf ifadeler hiçbir galeryeyi tatmin etmiyor... Eğer sergi metinlerini ciddiye alacaksak, ki almamız gerekiyor, bu durumda kiracılarımızın kalplerin sorumluluğu ne yazık ki bize ait değil. O yüzden, biraz daha çekilip, biraz daha kendine güven gerek; hele aklın sahiden uykuya daldığı şu devirde...